

Pál Emese

Hagyományörző huszáregyesületi mozgalmak Hargita megyében

Az 1989 utáni romániai rendszerváltást követő években olyan hagyományörző huszáregyesületi mozgalmak kezdtek meg működésüket Hargita megyében, amelyek azóta is jelentős szerepet töltenek be a helyi társadalmi és kulturális életben. Városi és falusi szinten is elterjedt jelenséggé vált a hagyományörzés ezen formája. A hagyományörző huszárok elsősorban a székely-magyar reprezentációs elemekben gazdag és főként a nemzeti ünnepekhez kapcsolódó felvonulásokon vannak jelen. A látványos huszárfelvonulások és lovas bemutatók a nemzeti ünnepeink kiemelkedő mozzanatai, a hagyományörző huszároknak köszönhetően.¹ Ezek az emlékünnepek általában auditív és vizuális szokáselemekben gazdag rendezvények.

A Hargita megyei huszáregyesületek többsége már jóval a hivatalos bejegyzésük előtt megkezdte működését. A csapatok többsége ugyan a rendszerváltás körüli években alakult, azonban csak a 2000-es évek elején váltak hivatalosan is bejegyzett egyesületekké. Ez a hagyományörzési forma a szabadidő eltöltésében játszik jelentős szerepet, és hobbiként funkcionál. Napjainkban Székelyföld területén nincsenek hivatásos huszárok. Ennek ellenére azok, akik ebben részt vesznek, igyekeznek összekapcsolni ezt a tevékenységet a történelmi dicső huszár múlttal, és elődeiknek tekintik a hajdani huszárokat, akik valamikor tényleges katonai funkciókat tölthettek be.

Kérdéses, hogy ez a szabadidős tevékenység meddig lesz jelen Hargita megyében, illetve az is a jövő titka, hogy milyen mértékben lesz fontos a következő generáció tagjainak ezen hagyományörzési mód továbbéltetése. Mivel most még a hagyományörző tevékenységek és emlékünnepek meghatározó résztvevői a huszárok, ezért fontos az egyesületek feltérképezése, annak kutatása, hogy mikor és milyen motivációk, célkitűzések mentén alakultak meg, illetve hogy milyen tevékenységek zajlanak ma az egyesületek keretében.

Jelen tanulmány célja, hogy a kilenc, Hargita megyében létező huszáregyesület alakulás- és működéstörténetét vázolja. Gyűjtőmunkám során a huszárcsapatok jelenlegi vagy egykori vezetőivel készítettem interjút, fényképeket gyűjtöttem, és az egyesületek tevékenységét igyekeztem feltérképezni. Beszélgetéseink során próbáltam az egyesületek egymáshoz való viszonyáról is képet kapni.

A Hargita megyei huszár hagyományörző tevékenység kezdeti időszaka 1989–1990-re tehető, amikor a gyergyószentmiklósi csapat elsőként kezdte el a lovas hagyományok népszerűsítését, megélését. A csapatot csak tíz évvel később, 2000-ben jegyezték be egyesületként. A Földváry

Pál Emese (1995) – doktorandusz, Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Hungarológiai Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, emese.pal@lett.ubbcluj.ro

Jelen tanulmány a Collegium Talentum program támogatásával valósult meg.

¹Réfi Attila: *Nyeregbe teremtve. A huszár – világorökséggé vált hungarikum*. Rubicon Történelmi Magazin. Huszárok XXXII(2021). 3. 4–16.

Károly Hagyományörző Egyesület 6 fővel indult, jelenleg 10 aktív tagja van. A megalakulását magyarországi lovas és huszár hagyományörző minták határozták meg. Kezdeti céljaik közé tartozott a huszár életforma népszerűsítése, valamint a történelmi ismeretek átadása az ifjúságnak. Az alapító tagok is kíváncsiak voltak arra, hogy milyen lehetett a hajdani huszárság, és szerették volna minél több ember figyelmét felkelteni a történelmi huszárok iránt. A csapat önerőből alakult, a tagok fizették az éves tevékenységekkel járó költségeket, majd helyi támogatók kezdték segíteni a működésüket. Napjainkban a helyi, illetve a megyei tanácshoz szoktak kisebb pályázatokat benyújtani. A huszáregyesület tagjai nem csak a lokális kulturális események, ünnepek kiemelkedő tagjai, ugyanis a településen kívül is részt vesznek olyan számukra fontos rendezvényeken, mint amilyen a Magyarországon évente megrendezésre kerülő tavaszi emlékhadjárat, a csíksomlyói lovas zarándoklat, a bekecsi első világháborús csata emlékére szervezett emléktúra, a Szentegyházán zajló őszi hadjárat, valamint az agyagfalvi nemzeti gyűlés évfordulója alkalmából szervezett rendezvény.

A gyergyószentmiklósi csapat létrejöttét követően 1990 után Székelyudvarhelyen is elkezdődött egy huszár hagyományörző tevékenység. Ebben a csapatban jelenleg 17 aktív tag van, ám kezdetben csak 7 személlyel indult ez a hagyományörző kezdeményezés. 2004-ben jegyezték be egyesületként a Székelyudvarhelyi Hagyományörző Székely Huszárezredet, amelynek kezdeti célkitűzése a hagyományörzési szándék és a nemzeti identitás megerősítése volt a lovas felvonulások által. Napjainkban az egyesület kiemelkedő céljait képezi a gyermekek bevonása a hagyományörző tevékenységekbe, valamint a fiatalok elmozdítása a virtuális világ elől az általuk valóságnak vélt értékek irányába. A megye második csapata is önerőből alakult, azonban már a kezdeti időszakban támogatta őket Budapest XIII. kerületének önkormányzata. Jelenleg Hargita Megye Tanácsához, Székelyudvarhely Tanácsához, Oroszhegy Tanácsához és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-hez nyújtanak be pályázatokat a költségeik fedezése érdekében. Az év során kiemelkedő tevékenységeik március 15-éhez, a húsvéti határkerüléshez, az agyagfalvi székely nemzetgyűléshez kapcsolódnak, illetve a Györffy Árpád huszárügyességi emlékversenyen is részt vesznek a tagok.

Szintén 2004-ben jegyezték be egyesületként azt a Szentegyházi Hagyományörző Huszáregyesületet is, amely már 1996-ban szorgalmazta a huszár hagyományörző tevékenységek létrejöttét. A csapat kezdetben 24 lelkes tagból állt, jelenleg 20 fő az aktív tagok száma. Napjainkban az egyesület kiemelkedő célkitűzése a hagyományörzés, az új tagok toborzása, valamint a történelmi ismeretek interaktív módon való átadása a gyermekeknek, fiataloknak. Kezdetben a hagyományörzés mellett a versek és énekek tanítására is nagy hangsúlyt fektettek, valamint csapat szinten egységes céljuk volt a lovak szeretetének népszerűsítése, illetve a nemzeti ünnepeken való fellépések, részvételek. A megalakulás éveiben rendszeresen tagdíjat gyűjtöttek, ám napjainkban főként pályázatok segítségével próbálják fedezni a rendezvényeik költségét. A szentegyházi hagyományörző huszárok számára fontos az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékűnepe, pünkösdi búcsú szervezése a Madarasi Hargitán, a Trianon-emlékűnnep, az őszi hadjárat, illetve a huszárbálok szervezése, valamint számos magyarországi lovas rendezvényen való aktív részvétel.

A közelmúltban, 2022-ben jegyezték be hivatalosan is egyesületként azt a Kápolnásfaluban tevékenykedő hagyományörző huszárcsapatot, amely már 1997-ben megkezdte lovas hagyományörző tevékenységét. A Mátyás Huszárbandérium nevet viselő egyesületben jelenleg 17 aktív tag van, ám a kezdeti időszakban átlagosan 20 fő volt az aktív huszárok száma. Tevékenységük

kezetén fontosnak tartották az ősök iránti tiszteletük kifejezését, színvonalas műsorok biztosítását az emlékünnepek során, valamint tenni szerettek volna a nemzeti öntudatért. Jelenleg a legfontosabb célkitűzésük a fiatalok bevonása az egyesület tevékenységébe, fontosnak tartják azt, hogy utánpótlásról gondoskodjanak a huszár tevékenységeket illetően. Az egyesület még nem próbált meg pályázás útján anyagi forrásokhoz jutni, tagdíjából fedezik a költségeiket. Kiemelt szerepük van a kápolnásfalui falunapokhoz kapcsolódó rendezvények során, valamint az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékünnepehez kapcsolódó műsor összeállításában és lebonyolításában is részt vesznek. Továbbá szerepet vállalnak a szentegyházi őszi hadjárat során is, és a huszárbandérium vezetőjének elmondása szerint igyekeznek minden egyesületi meghívásnak eleget tenni.

2006-ban kezdte meg működését, és 2007-ben jegyezték be a Csíkszéki Mátyás Huszáregyesületet, amely 3 fővel indult, jelenleg pedig 15 aktív tagot számlál. Kezdeti motivációik közt szerepelt a tudatos hagyomány- és értékkeremtési szándék, valamint a nemzeti öntudat erősítése. Napjainkban a példamutatás, a minőségi huszár tevékenységek biztosítása, az események szívvel-lélekkel való átélése, valamint a meglévő csoport összetartása is fontos számukra. Kezdetben önerőből fedezték a kiadásokat, ám az elmúlt 3-4 év során pályázatok kapcsán is próbálnak anyagi javakhoz jutni. Az egyesület vezetője szerint szív és lélek kell a huszárkodáshoz, nem pénz. Az egyesület tagjai rendszeresen részt vesznek az ezer székely leány napjához kapcsolódó huszár tevékenységeken, március 15-én élő történelemóra tartását vállalják a fiatalok számára, valamint céljuk, hogy az aradi vértanúk emlékére 13 éven keresztül egy-egy kopjafát állítsanak. 2022-ben már nyolc kopjafával büszkélkedett a csapat. Egyik sajátos tevékenységük a huszár karüsszel bemutatása, amelynek során 10 huszár lóháton ülve, körülbelül fél órán át egyszerezre mozog egy megadott zenére.

A Csíkszéki Mátyás Huszáregyesület három alapító tagja közül az egyik úgy döntött, hogy kilönlvállik, és létrehoz egy újabb huszáregyesületet, amely a Csíkszéki Gál Sándor Hagyományörző Huszáregyesület nevet kapta. Az új egyesület tagjai 2016-ig végeztek különböző huszár, a hagyományörzéssel kapcsolatos tevékenységeket, azonban napjainkban az egyesület már nem aktív.

A 15. Mátyás Huszárezred Székelyderzsi Hagyományörző Csapata 2010-ben kezdett lovas tradíciókkal foglalkozni. Napjainkban 13 személy élheti a hagyományörzés ezen formáját Székelyderzsen. A csapat nincs bejegyezve hivatalos egyesületként, azonban a huszárcsapat tagjai a Hargita megyei kulturális élet cselekvő résztvevői. Fontos számukra a hagyományörzés, a lovas-katonáskodó életforma népszerűsítése, illetve történelmi emlékhelyek létrehozása és ápolása. Kezdetben önerőből működtek, majd egy alapítványnak köszönhetően pályázatokat nyújtanak be Hargita Megye Tanácsához és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt-hez. A székelyderzsi huszárok egyik kiemelkedő éves tevékenysége a novembertől áprilisig hetente megrendezésre kerülő ún. „huszártanoda”, ahol nóták és népdalok tanításán van a hangsúly. Emellett pedig fontos esemény számukra az őszi hadjárat, az agyagfalvi megemlékezés, a huszár pünkösöd és a székely vágta is.

A hősök iránti tisztelet, a huszár hagyományörző életforma éltetése, az értékek megőrzése és továbbadása készítette megalakulásra 2012-ben a Homoródszenti Hagyományörző Hannoveri Huszárok csapatát. Négy évvel a kezdeti tevékenységük után váltak bejegyzett egyesületté, amely jelenleg 21 aktív tagot tart nyilván. Fontos célkitűzésük a homoródszentszenti huszárlaktanya felújítása, valamint a csapat fiatalítása, fiatalok bevonása a hagyományörző tevékenységeikbe. A csapat tagjai a kezdetek óta havonta tagdíjat fizetnek, illetve különböző közbirtokossági egyesületek támogatását is élvezik. A csapattagok 2021-ben pályáztak először Hargita Megye

Tanácsához. Fontosnak tartják a bálványosi huszártiszti továbbképzőn való részvételt, a huszárbálok szervezését, március 15-e megünneplését, a különböző város- és falunapokon való felvonulásokat, az őszi hadjáratot, az agyagfalvi megemlékezést, valamint a homoródkarácsonyfalvi Gesztenye Fesztiválon való részvételt. Két alapító taggal jött létre a Homoródmenti Határőr Huszárcsapat is, akik abban bíztak, hogy majd növekedni fog a huszár hagyományok iránt érdeklődő személyek száma. A későbbiekben azonban becsatlakoztak a Homoródmenti Hagyományörző Hannoveri Huszárokhoz, és ma nincsenek önálló tevékenységeik.

2022-ben Zetelakán is elindult egy huszár hagyományörzéssel kapcsolatos kezdeményezés, így egy újabb csapat megalakulása is folyamatban van, azonban még nincs nevük és saját huszár viseletük.

A kutatási eredményeim alapján megállapítható, hogy Hargita megyében a városok és falvak szintjén is egyaránt fontos a huszár hagyományörzés és az értékteremtési szándék. A huszárcsapatok tagjai például próbálnak mutatni és általuk fontosnak vélt értékeket átadni a fiatalok számára. Fontos számukra a nemzeti identitásuk megélése és különböző hagyományörző tevékenységek által történő kifejezése. A Hargita megyei huszár hagyományörző csapatok többsége az utánpótlás hiányával küzd.

A Hargita megyei huszárok életében nagyon fontos szerepet töltenek be a nemzeti ünnepek és az ekkor szervezett emlékünnepek. Minden általam kutatott csapat tevékenységei közt kiemelkedő az 1848–49-es forradalom és szabadságharc nemzeti ünnepe. A 19. század a magyar huszárság utolsó, de tündöklő fénykora volt.² Ezért az emlékünnepek során a hagyományörző huszárok a dicső múlttól is megemlékeznek, és ennek mintájára próbálják felépíteni mai tevékenységeiket.

A kommunizmus utáni években elterjedté váltak a huszárokkal kapcsolatos hagyományörző mozgalmak, amelyek lehetőséget nyújtanak Hargita megyében a nemzeti identitás reprezentálására. A köztereken zászlók, címerek és egyéb nemzeti szimbólumok kíséretében zajló lovas felvonulások a szimbolikus térfoglalás eszközei is lehetnek. Szembeötlő jelenség, hogy ezek közösségek annak érdekében, hogy lokális vagy nemzeti-etnikai identitásukat megőrizzék vagy adott esetben visszaszerezzék, tudatosan szembehelyezkednek az egységesítő globalizációs folyamatokkal.³

A megyei tanács, a városi és falusi önkormányzatok és magyarországi intézmények is támogatják ezt a fajta mozgalmat, így látható, hogy számukra is fontos a hagyományörzés ezen formájának népszerűsítése, illetve az, hogy a megyében élőknek lehetőségük legyen részt venni olyan eseményeken, amelyek során az identitásukat ilyen módon reprezentálhatják.

A huszáregyesületek mindegyikében megfigyelhető, hogy a huszár hagyományt egy újabb kontextusba helyezve próbálják tovább éltetni. A hagyományörzés címszó alatt újabb ideológiákkal ruházzák fel a lóháton való katonáskodást, amelynek számos szimbolikus tartalma és üzenete lehet. Erre alapozva a huszármozgalom a szöttesmozgalommal⁴ vagy akár a

² Kedves Gyula: *Huszárok a szabadságharcban*. Rubicon Történelmi Magazin. Huszárok XXXII(2021).3. 44–55.

³ Egyed Ákos: *A székely politikai identitás változásai 1790 és 1845 között*. = *Csaba királyfi elárvult népe. Székely konferencia, 2009. október 2–3. Erdély-történeti könyvek 8*. Szerk. Takács Péter. Erdély Történeti Alapítvány, Debrecen, 2009.

⁴ Szöcsné Gazda Enikő: *A kutatástól a tömegmozgalomig: az 1930-as évekbeli háromszéki szöttesmozgalom története*. = *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 22. Néprajzi intézmények, kutatások, életpályák*. Szerk. Keszeg Vilmos–Szász István Szilárd–Zsigmond Júlia. Kolozsvár, 2014. 247–278.

táncházmozgalommal⁵ is párhuzamba helyezhető, de ennek megvilágításához további kutatások elvégzésére lenne szükség. A huszármozgalom fontosabb szervezőelemei és keretei is hasonlítanak a szőttesmozgalmakéhoz. A hagyományőrzés szándéka mellett mindkét esetben kiemelt szerephez jut a nemzeti identitás kinyilvánításának szándéka.⁶

A hagyományőrző huszáregyesületi mozgalmak magyarországi minták alapján valósultak meg a megyében, így lényegében egy Magyarországról importált mozgalomról van szó. A kutató huszáregyesületek szoros kapcsolatot ápolnak különböző magyarországi huszárcsapatokkal, és kölcsönösen törekednek arra, hogy részt vegyenek egymás nagyobb rendezvényein. Kutatásom során ugyanakkor betekintést nyerhettem a megyén belül tevékenykedő huszárcsapatok egymáshoz való viszonyába is, így kirajzolódott számomra egyfajta kapcsolati háló, amelynek segítségével az egyesületek preferenciáiról és esetleges konfliktusairól is képet kaptam.

Traditional Hussar Association Movements in Harghita County

Keywords: imagined communities, national identity, Hussar associations, commemorative celebrations

The study presents the history of the formation and operation of the Hussar associations of Harghita County. Customs, traditions and traditional activities are closely related to the nation-building efforts in Harghita County and provide excellent opportunities for living, expressing and representing Szekler identity. National holidays, commemorative celebrations, customs, invented traditions and traditional activities are the ways in which they experience the specificities of being a Hussar. Hussars are a prominent part of Hungarian folklore and culture. Throughout history, members of the defence forces have always played a distinguished role in Szekler society. Even today, the activities of the traditional Hussars play a prominent role in the cultural life of the villages and towns of Harghita County.

⁵ Az erdélyi táncházmozgalomról: *A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája. I. (1977–1990)*. Szerk. Könczei Csongor. Kolozsvár, 2017. (Kriza Könyvek 41.); *A 40 éves kolozsvári táncház sajtókronológiája. II. (1990–2017)*. Szerk. Könczei Csongor. Kolozsvár, 2018. (Kriza Könyvek 44.)

⁶ Szőcsné Gazda Enikő: *i. m.*